Nr 29

Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av dels propositionen 1972: 59 angående anslag till produktionsbidrag och samdistributionsrabatt för dagstidningar, dels propositionen 1972: 1 angående anslag under finansdepartementet till pressens lånefond, dels motioner.

Ärendet

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (bil. 9 s. 71 och 72) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1972/73 beräkna till Produktionsbidrag för dagstidningar ett förslagsanslag av 36 milj. kr. och till samdistributionsrabatt för dagstidningar ett förslagsanslag av 10 milj. kr., har dessa frågor upptagits i propositionen 1972: 59 angående anslag till produktionsbidrag och samdistributionsrabatt för dagstidningar.

I detta betänkande behandlas

dels propositionen 1972: 59,

dels propositionen 1972: 1 såvitt avser anslag till Pressens lånefond (bil. 9, V: 7),

dels motionerna

1972: 97 av herrar Ahlmark (fp) och Molin (fp),
1972: 165 av herr Helén m. fl. (fp),
1972: 206 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp, s, c, m),
1972: 289 av herr Ericsson i Örebro m. fl. (s),
1972: 395 av herr Palm m. fl. (s),
1972: 619 av herr Carlström m. fl. (fp),
1972: 623 av herr Åsling (c),
1972: 807 av herr Winberg m. fl. (m),
1972: 1567 av herr Zachrisson (s) och fru Gradin (s),
1972: 1571 av herrar Wikström (fp) och Stålhammar (fp),
1972: 1594 av herr Antonsson m. fl. (c),
1972: 1595 av herr Bohman m. fl. (m),
1972: 1596 av herr Helén m. fl. (fp),
1972: 1597 av herr Hermansson m. fl. (vpk),
1972: 1598 av herr Svanström m. fl. (c, fp, m),
1972: 1599 av herrar Winberg (m) och Carlshamre (m),
1972: 1600 av herr Åsling (c).

Hemställan avser

i propositionen 1972: 59 att riksdagen

1) godkänner de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för produktionsbidrag till dagstidningar,

2) till *Produktionsbidrag för dagstidningar* för budgetåret 1972/73 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 67 000 000 kr.,

3) godkänner de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för samdistributionsrabatt för dagstidningar,

4) till *Samdistributionsrabatt för dagstidningar* för budgetåret 1972/73 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.,

i propositionen 1972: 1 (bil. 9, V: 7) att riksdagen till *Pressens lånefond* för budgetåret 1972/73 anvisar ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

Hemställan i de i detta betänkande behandlade sjutton motionerna redovisas i *bilaga 1* till betänkandet.

Frågornas behandling vid 1971 års riksdag

Gällande system för produktionsbidrag till dagstidningar infördes genom beslut av 1971 års riksdag (prop. 1971: 27, KU 1971: 32, rskr 1971: 180).

I sitt av riksdagen godkända betänkande över propositionen 1971: 27 jämte motioner (KU 1971: 32) tillstyrkte utskottet Kungl. Maj:ts förslag. I sin motivering framhöll utskottet att det föreslagna stödet ökade möjligheterna att bevara och vidga en fri och allsidig debatt. Man delade uppfattningen om det angelägna i att åtgärder vidtogs omedelbart. Utskottet anförde vidare bl. a. följande:

Ett direkt presstöd utgör en stödåtgärd som ännu inte prövats och vars verkningar därför ej är helt överblickbara. Erfarenheten bör relativt snart kunna visa om stödets utformning i alla avseenden fyller syftet att bevara den fria debatten och hindra ytterligare decimering av antalet dagstidningar. Presstödet bör därför inte betraktas som slutgiltigt utformat genom att det nu framlagda förslaget genomföres. Enligt utskottets mening bör en kommitté tillsättas för att studera effekterna av presstödet och följa utvecklingen samt föreslå de förändringar som även på längre sikt resulterar i för pressen mest lämpliga och ändamålsenliga stödformer. I denna kommitté bör representanter för pressen ingå.

Två ledamöter (m) hemställde i en reservation, att riksdagen med bifall till motionen 1971: 1281, såvitt då var i fråga, skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition avseende produktionsbidrag till dagstidningar samt hos Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag till höstriksdagen rörande stödet till dagspressen. Förslaget borde utarbetas i samarbete med pressens organisationer och beakta det som anförts i motionen 1971: 1281.

I övrigt godtogs utskottets hemställan. I motiveringen anså reservanterna att utskottet borde ha uttalat bl. a. följande:

Av regeringen i propositionerna 1971: 27 och 28 nu föreslagna åtgärder, vilka delvis måste ses i ett sammanhang, kan dock inte godtas. Förslagen om presstöd har tillkommit utan att någon föregående offentlig utredning ägt rum. Branschorganisationernas synpunkter har inte inhämtats. Något remissförfarande har inte kommit till stånd. Innehållet i propositionen grundas i själva verket på en underhandsöverenskommelse två partier emellan. I en fråga av så stor principiell räckvidd som den nu förevarande torde förfaringssättet vara ovanligt.

Utskottet finner inte anledning att i detta sammanhang ingå på en detaljanalys av förslagen i propositionerna. Det må vara nog med att konstatera att annonsskatten föreslås införd under det att en reklamutredning arbetar och rör en del av denna reklam. Den drabbar därtill tidningarna i en nedåtgående annonskonjunktur. Det måste också konstateras, att det föreslagna presstödet är diskriminerande i sådant avseende att det i främsta rummet är förmånligt för visst partis eller vissa partiers tidningar. Det måste också bedömas som konkurrenssnedvridande. Med hänsyn härtill anser utskottet att ett nytt förslag till presstöd bör snarast utarbetas i samarbete med pressens organisationer och föreläggas höstriksdagen så att stödet kan utgå från den 1 januari 1971.

Två ledamöter (fp) hävdade i en reservation, att riksdagen dels skulle godkänna grunder för produktionsbidrag till dagstidningar i enlighet med vad som förordats i motionen 1971: 1282, dels hos Kungl. Maj:t hemställa om en parlamentarisk utredning för att granska pressens situation med de uppgifter som bl. a. angetts i motionen 1971: 1282, dels besluta att förslagsanslaget till Produktionsbidrag för dagstidningar skulle höjas från 33 till 37 milj. kr. I övrigt godtog de utskottets hemställan. Reservanterna framhöll i motiveringen, att de var positiva till ett presstöd som värnar om mångsidig och differentierad opinionsbildning. Med hänsyn till vissa tidningars besvärliga situation godtogs delar av de förslag som lades fram i propositionen som ett provisorium i avvaktan på en utredning. Beträffande en sådan utrednings uppgifter och arbete anfördes följande:

Den utredning, som vi föreslår, bör omedelbart tillsättas. Representanter för pressen bör ingå i den. Den skall undersöka det föreslagna presstödets verkningar och föreslå lämpliga åtgärder med anledning därav. Eftersom förslaget har tillkommit i stor brådska och utan remiss till sakkunniga instanser är det särskilt viktigt att utredningen noga följer hur reglerna om produktionsstödet tillämpas och omedelbart påtalar oformligheter som kan uppstå.

I utredningens arbete bör också ingå att pröva verksamma stödåtgärder av generell karaktär som på sikt kan träda i stället för eller inrättas vid sidan av de nu föreslagna selektiva åtgärderna. Från principiella synpunkter anser vi att generella åtgärder är att föredra framför selek-

tiva, och exempel återfinns i motion 1971: 1282. Utredningen bör också utföra en förnyad ekonomisk analys av den svenska pressens ekonomiska läge inför perspektivet av den allmänna reklamskatt som förutskickas i proposition 1971: 28. Propositionen har enligt vår mening ett alltför begränsat synsätt på pressens ekonomiska svårigheter då man enbart utgår från konkurrenssituationen på utgivningsorten.

Utredningen bör vidare granska de skillnader i beskattning och stöd som görs mellan veckotidningar av olika slag. Vi finner indelningen i priviligierade och diskriminerande veckotidningar olustig och föreslår att utredningen så snabbt som möjligt undersöker detta frågekomplex. Vi vill också få undersökt situationen för s. k. första-tidningar, vilka har att konkurrera med sådana storstadstidningar som nu delvis ska få produktionsstöd. Dessa lokala första-tidningars situation kan komma att försämras av en skärpt konkurrens, och eventuella stödåtgärder bör här övervägas av utredningen.

I samband med frågorna om produktionsbidrag behandlades vid 1971 års riksdag också frågor om samdistributionsrabatt för dagstidningar. I fyrpartimotionen 1971: 542 (s, c, fp, m) uttalades önskemål om en höjning av denna rabatt och generösare villkor för beviljande av sådan rabatt. Önskemålen överensstämde i huvudsak med det i propositionen 1972: 59 i denna del framlagda förslaget. Utskottet antecknade i sitt betänkande att departementschefen förklarat att han avsåg att senare under 1971 ta upp frågan om en översyn av systemet. Enligt utskottet borde som framhållits i motionen 1971: 542 denna översyn ske med största skyndsamhet. Utskottet hemställde i denna del enhälligt att motionen skulle förklaras besvarad med vad utskottet anfört. Detta blev också riksdagens beslut.

Propositionerna

I propositionen 1972: 1 (bil. 9, V: 7) läggs fram förslag till medelsanvisning för budgetåret 1972/73 till Pressens lånefond av 25 000 000 kr.

I propositionen 1972: 59 föreslås en väsentlig förstärkning av det statliga stödet till dagspressen, dels i form av betydande uppräkningar av produktionsbidragen för s. k. andratidningar, dels genom en höjning av rabatten som utgår vid samdistribution av dagstidningar.

I fråga om produktionsbidragen ökas det till pappersförbrukningen knutna bidraget från 3 000 kr. till 5 000 kr. per ton. Maximibidragen höjs från 3,5 milj. kr. till 8,0 milj. kr. för storstadstidning och från 1,0 milj. kr. till 2,5 milj. kr. för annan tidning. Vidare föreslås vissa justeringar i dagstidningsdefinitionen i syfte att motverka att tidningar av annonsbladskaraktär blir bidragsberättigade. Utgifterna för produktionsbidragen beräknas öka med 31 milj. kr. till ca 67 milj. kr. under nästa budgetår.

Samdistributionsrabatten föreslås utgå efter ett enhetligt rabattbelopp per distribuerat exemplar i stället för de nuvarande efter utgiv-

ningstätheten differentierade beloppen per årgångsexemplar. Rabatten bestäms till 3 öre per exemplar, vilket genomsnittligt innebär en fördubbling av rabatten. Även i övrigt föreslås vissa ändringar i reglerna. I anslag till samdistributionsrabatt för dagstidningar begärs 20 milj. kr. för budgetåret 1972/73, dvs. en ökning med 10 milj. kr.

I fråga om den närmare motiveringen hänvisas till propositionerna.

Motionerna

Beträffande de i propositionerna upptagna anslagsfrågorna föreligger inget motionsyrkande. Däremot begärs i motionen 1972: 1600, att riksdagen beslutar om ett kollektivt presstöd av 250 000 kr. till fackpressen genom dess branschorganisation Factu/Föreningen Svensk fackpress.

I propositionen 1972: 58, som hänvisats till skatteutskottet, föreslås införande av en skatt på annonser och reklam för att finansiera bl. a. presstödet. Denna sammankoppling kritiseras i motionen 1972: 1596 bl. a. på tryckfrihetsrättsliga grunder.

Grunderna för nu utgående produktionsbidrag till dagstidningar anges i kungörelsen (1971: 492) om statligt stöd till dagstidningar. I propositionen 1972: 59 föreslås vissa ändringar och förtydliganden som skall tillämpas redan för kalenderåret 1972. I huvudsak föreslås dock principerna i det gällande stödsystemet skola bibehållas.

I motionerna 1972: 1595 och 1972: 1596 sägs, att det nu föreslagna stödet till sin principiella utformning är sådant, att det endast kan godtas i sina huvuddrag som ett provisorium. I den förstnämnda motionen begärs dels ett uttryckligt riksdagsuttalande om tidsbegränsning till den 31 december 1973, dels nytt förslag till vårriksdagen 1973.

Yrkanden om ändringar i stödkungörelsen framförs i flera motioner. Sålunda begärs i motionerna 1972: 1600 och 1972: 619 att stödet utvidgas till att även omfatta fackpressen resp. bidrag ur presstödsfonden till dagstidningar för på främmande språk publicerade nyhetsartiklar och meddelanden, som inte är att betrakta som annonser.

Enligt definitionerna i 13 § stödkungörelsen är en andratidning »dagstidning som på sin utgivningsort har mindre upplaga än annan tidning». Utgivningsort anses vara »den kommun i vilken en tidning har större delen av sin upplaga». I motionen 1972: 1599 föreslås i syfte att vidga möjligheterna till produktionsbidrag till förstatidningar, som har problem av samma art som andratidningar, en begränsad ändring i definitionen på andratidning. Förslaget innebär, att i de fall då invånarantalet i utgivningsorten enligt nuvarande regler understiger 75 000 bör som utgivningsort i stället förstås »den blockregion där tidningen har större delen av sin upplaga». Härigenom skulle enligt motionärerna ytterligare 25 dagstidningar bli berättigade till produktionsbidrag. I motionen 1972: 1595 framförs liknande synpunkter.

I motionen 1972: 1595 tas upp begreppet årsvikt (13 och 18 §§ stödkungörelsen), som är en av faktorerna vid fastställande av produktionsbidrag. Enligt stödkungörelsen avses därmed den faktiska årsvikten av ett exemplar av tidningen i fråga. Motionärerna begär, att en striktare definition införs genom anknytning till en bestämd papperskvalitet och att omräkning görs om tyngre eller lättare papper används.

I propositionen redovisar departementschefen med gillande bl. a. presstödsnämndens beslut att i princip kräva att de i 14 § stödkungörelsen angivna förutsättningarna för produktionsbidrag varit uppfyllda under ett kvalifikationsår som förutsättning för att produktionsbidrag skall utgå för visst år. Häremot görs invändningar i motionen 1972: 206 i vilken hemställs, att bidrag skall kunna utgå om upplagekravet är uppfyllt antingen första halvåret bidragsåret eller året dessförinnan. I motionen 1972: 1594 uttalas att frågan bör utredas.

För att dagstidning skall vara bidragsberättigad krävs nu att dess upplaga till övervägande del är abonnerad. I propositionen 1972: 59 föreslås kravet höjt. I motionen 1972: 1597 föreslås i stället — för att utesluta utpräglade annonstidningar från stödet — att som förutsättning för produktionsbidrag skall gälla att annonsdelen inte överstiger 40 procent. Enligt gällande ordning får den inte uppgå till 50 procent. Motionärerna begär också, att ett särskilt presstöd skall utgå till partier representerade i riksdagen som inte innehar daglig rikstidning. Vidare föreslås ändringar av förslagen i propositionen på så sätt att maximigränsen för produktionsstöd sänks till 7 milj. kr. för storstadstidning och till 2 milj. kr. för annan tidning samt att minimigränsen höjs till 300 000 kr. Ett särskilt tilläggsanslag önskas för tidningar som utkommer oftare än en gång i veckan.

Enligt stödkungörelsens huvudregel är endast andratidning stödberättigad. Presstödsnämnden kan dock enligt 17 § besluta att bidrag skall utgå för dagstidning som inte är andratidning om det med hänsyn till förhållandena inom tidningens hela spridningsområde är uppenbart att den har samma svårigheter som en andratidning. Flera motioner behandlar hithörande frågor.

I motionen 1972: 1598 begärs, att riksdagen understryker sitt 1971 gjorda uttalande om generös tillämpning av möjligheten för förstatidning att erhålla produktionsbidrag. Ett liknande yrkande framställs i motionen 1972: 1595. Ändring av 17 § föreslås i motionerna 1972: 807 och 1972: 1595 på så sätt, att bidrag skall kunna utgå med antingen helt eller halvt belopp. I motionen 1972: 1598 berörs samma problem varvid möjligheten till större differentiering framförs genom att exempelvis 25, 50 och 75 procent beviljas av fullt bidrag. Frågan om införande av reducerat stöd till förstatidning bör enligt motionen 1972: 1594 bli föremål för utredning. I motionerna 1972: 165 och 1972: 1596 begärs ett riksdagsbeslut med innebörden, att ett lika stort bidrag skall

utgå till både första- och andratidningen i de fall där skillnaden mellan respektive tidningars andel av deras sammanlagda nettoupplaga inte överstiger 10 procent. Den modifikationen föreslås att till förstatidning inte skall utgå högre produktionsbidrag än 2,5 milj. kr. samt att om skillnaden är mellan 10 och 20 procent bidrag bör utgå efter en proportionellt fallande skala till förstatidningen medan andratidningen får fullt bidrag. Motionärerna bakom motionen 1972: 1595 anser, att förstatidning som inte utkommer i Stockholm, Göteborg eller Malmö och vars totala upplaga överstiger totalupplagan för annan tidning med samma utgivningsort med mindre än 10 procent bör tillerkännas fullt presstöd om andratidningen är berättigad till sådant. Halvt presstöd föreslås utgå om förstatidningens upplaga överstiger andratidningens med mindre än 20 procent.

Riksdagen uttalade 1971 att en kommitté borde tillsättas för att bl. a. studera effekterna av presstödet samt föreslå förändringar i syfte att åstadkomma ändamålsenliga stödformer. Departementschefen framhåller i propositionen 1972: 59, att tiden nu är mogen att tillkalla en ny pressutredning. I motionen 1972: 1596 hävdas det som anmärkningsvärt att nämnda utredning inte redan tillsatts. I flertalet av de under allmänna motionstiden väckta motionerna i pressfrågor yrkas tillsättande av en utredning om presstödjande åtgärder. I motionerna 1972: 97 och 1972: 165 framförs därvid önskemål om begränsning av de nuvarande skillnaderna i fråga om stöd och skatt mellan olika veckotidningar. Utredningens syfte bör enligt motionen 1972: 289 vara att utforma de statliga stödåtgärderna så att de stimulerar tidningsföretagen till en kostnadsbesparande produktionssamverkan utan att tidningarnas integritet och redaktionella oberoende begränsas. I motionen 1972: 395 hävdas, att strukturfrågorna för såväl dags- som veckopress bör utredas. Vid den totala översyn av pressens situation som begärs i motionen 1972: 623 bör enligt motionärerna särskilt uppmärksammas organisationspressen och de ideella organisationernas språkrör.

Den aviserade pressutredningens uppdrag berörs även i flera av de i anledning av propositionen 1972: 59 väckta följdmotionerna. Sålunda framhålls i motionerna 1972: 1567 och 1972: 1571, att utredningsdirektiven bör innefatta ekonomiskt stöd till folkrörelsernas och de ideella organisationernas tidningar. Enligt motionen 1972: 1594 bör utredningen med förtur ta upp frågan om produktionsbidrag i fall som avses med 17 § stödkungörelsen samt göra en översyn av gällande ordning beträffande produktionsstöd till nystartade tidningar. Angelägenheten av det sistnämnda framhålls även i motionen 1972: 1597 i vilken därjämte begärs att de små förstatidningarnas situation uppmärksammas. Vidare anses att stöd bör kunna ges åt tidningar som inte har dagspresskaraktär. Ett förslag till presstöd bör enligt motionen 1972: 1595 uppfylla följande krav, nämligen att stödet måste vara generellt, att stödet inte

får vara partipolitiskt diskriminerande och att stödet inte får vara konkurrenssnedvridande. Vidare sägs bl. a. att det torde bli nödvändigt att öka antalet bidragskriterier och att totalupplagan ges en avgörande betydelse vid presstödets utformning. Reducerat presstöd bör kunna ifrågakomma. I stället för anknytning till pappersförbrukningen aktualiseras ett system med visst bidrag per årsexemplar. I motionen 1972: 1596 framhålls att utredningens förstahandsuppgift bör vara att söka minska godtycket i de nuvarande reglerna för produktionsstöd. Huvudinriktningen bör vara att i samråd med pressens organisationer utarbeta förslag till mera generella former för stöd till tidningsbranschen. Ett vidare perspektiv på pressens situation bör anläggas. En rad konkreta förslag framläggs i motionen vilka bör övervägas av utredningen.

I grunderna för samdistributionsrabatt för dagstidningar föreslås i propositionen 1972: 59 vissa ändringar. Något motionsyrkande i denna del föreligger inte. I motiveringen till motionen 1972: 1596 sägs dock att den aviserade pressutredningen bör överväga bl. a. fortsatt förstärkning av samdistributionsrabatten.

I övrigt hänvisas till motionerna.

Remissyttranden

Presstödsnämnden och Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) har beretts tillfälle att avge yttrande över motionerna 1972: 165, 206, 289, 619 och 807.

De ovannämnda yttrandena återges i sin helhet i *bilaga 2 resp. 3* till detta betänkande.

Utskottet

För att öka möjligheten att bevara och vidga en fri och allsidig debatt beslöts förra året om ett stöd till dagspressen i form av produktionsbidrag till i första hand sådana tidningsföretag som ger ut s. k. andratidningar. Beslutet fattades i ett läge där åtskilliga dagstidningar hotades av nedläggning till följd av den koncentrationsprocess dagspressen genomgått under de senaste årtiondena. Som framhållits i propositionen 1972: 59 kan det nu i efterhand konstateras att flera dagstidningar med en sammanlagt mycket stor läsekrets skulle fått läggas ned, om stödåtgärder inte satts in så snabbt som skedde. Utskottet kan därför instämma i departementschefens uttalande att produktionsbidragen varit värdefulla.

I propositionen 1972: 59 föreslås nu en väsentlig förstärkning av det statliga stödet till dagspressen. Bakgrunden till de framlagda förslagen är att många andratidningar trots utgående stöd kämpat med stora svårigheter under år 1971 och även i dag ser sin fortsatta existens hotad. Detta gäller i särskilt hög grad vissa tidningar i storstadsområde-

na. Förslagen i propositionen innebär i huvudsak betydande uppräkningar av produktionsbidragen för andratidningar. Frånsett detta och vissa justeringar i dagstidningsdefinitionen föreslås inga ändringar i gällande regler för produktionsbidrag. Vidare föreslås i propositionen att utgående rabatt vid samdistribution av dagstidningar höjes. Anslag till Pressens lånefond — en fråga som endast behandlas i prop. 1972: 1 — föreslås slutligen skola utgå med samma belopp som föregående budgetår.

Allmän enighet råder i dag om att fortsatta och stärkta stödåtgärder till dagspressen fordras för att bibehålla en differentierad opinionsbildning i vårt land. Inte minst angeläget är ett ökat stöd till storstadspressen. Denna press har en särskild betydelse för den politiska opinionsbildningen eftersom den normalt når en vid läsekrets. Den spelar också en stor roll med hänsyn till dess som regel omfattande kulturella och allmänt nyhetsförmedlande material. De framlagda förslagen om höjning av bidragsbeloppen bör ses mot den angivna bakgrunden. Utskottet finner inte skäl till erinran mot de föreslagna beloppsgränserna och vill därför i denna del tillstyrka propositionen 1972: 59 och avstyrka motionen 1972: 1597.

I samband med förra årets beslut om införande av ett direkt presstöd framhöll utskottet att det var fråga om en stödåtgärd som ännu inte prövats och vars verkningar därför inte var helt överblickbara. Utskottet uttalade att presstödet inte borde betraktas som slutgiltigt utformat genom det då framlagda förslaget. Enligt utskottets mening borde en kommitté tillsättas för att studera effekterna av presstödet och följa utvecklingen samt föreslå de förändringar som även på längre sikt resulterar i för pressen mest lämpliga och ändamålsenliga stödformer. I kommittén borde ingå representanter för pressen.

Utskottet finner sig kunna i huvudsak vidhålla den inställning utskottet gav uttryck åt förra året. Som departementschefen anfört är tiden nu mogen för att tillkalla en ny pressutredning. En förstahandsuppgift för denna utredning, som bör ges parlamentarisk förankring och innehålla företrädare för tidningsbranschen, bör vara att allsidigt överväga frågor om samhällets stöd till pressen. Utredningen bör enligt utskottets mening därvid kunna förutsättningslöst pröva skilda former av stöd. Som bakgrund bör kartläggas de olika faktorer som är av betydelse därvidlag. Det kan antas att arbetet i dessa delar kan bli relativt tidskrävande. En huvuduppgift för utredningen i denna del blir givetvis att överväga utformningen av reglerna för det nuvarande presstödet. Ett stort antal frågor av denna art har aktualiserats i motioner i ärendet. Hit hör exempelvis yrkanden om ändrade definitioner av begreppen utgivningsort och årsvikt.

Frågorna bör enligt utskottets mening i flertalet fall inte nu föranleda direkta ställningstaganden från riksdagens sida. I stället får

förutsättas att utredningen vid sin översyn av gällande regler prövar också de i motionerna upptagna frågeställningarna. Det sagda innebär att utskottet inte är berett att förorda att några mera genomgripande ändringar i gällande regler för presstödet nu genomförs. Utskottet avstyrker därför förslaget i motionen 1972: 1597 om särskilt presstöd till i riksdagen representerade partier som inte innehar daglig rikstidning. I två hänseenden bör dock redan nu göras jämkningar i reglerna för produktionsbidrag till dagstidningar.

Som redan berörts föreslås i propositionen att vissa ändringar skall göras i dagstidningsdefinitionen i syfte att motverka att tidningar av annonsbladskaraktär blir bidragsberättigade. Utskottet anser fog finnas för de i denna del föreslagna ändringarna och tillstyrker dem därför, med avstyrkande av det i motionen 1972: 1597 i denna del framförda alternativa förslaget.

I propositionen 1972: 59 redovisar departementschefen med gillande vissa av presstödsnämnden fastlagda principer för beviljande av produktionsbidrag. Departementschefens uttalanden innebär att för beviljande av bidrag uppställs krav på att ett »kvalifikationsår» förelupit, under vilket förutsättningarna för bidrag varit uppfyllda. Flera motioner tar upp hithörande frågor med yrkanden av innebörd att möjlighet bör öppnas för nystartade tidningar att erhålla produktionsbidrag och att en regel om kvalifikationsår — t. ex. beträffande krav på viss upplagestorlek — inte heller i övrigt bör tillämpas. Enligt utskottets mening bör även dessa frågor prövas av utredningen som ett led i dess arbete.

Gällande regler för produktionsbidrag öppnar redan nu viss möjlighet för dagstidning, som ej är andratidning, att erhålla bidrag. Presstödsnämnden får sålunda enligt 17 § stödkungörelsen besluta att bidrag skall utgå för sådan tidning under förutsättning att »det med hänsyn till förhållandena inom tidningens hela spridningsområde är uppenbart att den har samma svårigheter som en andratidning».

Såsom bl. a. framgått av i det föregående redovisade motioner har kritik riktats mot effekter av systemet, framför allt i de fall då två tidningar på samma utgivningsort har ett likartat konkurrensläge. Med hänsyn härtill bör utredningen enligt utskottets mening ges möjlighet att, om uppläggningen av arbetet medger detta, med förtur behandla frågor som rör tillämpningen av 17 §. Vidare bör presstödsnämnden utan avvaktande av utredningens bedömning ges möjlighet att vid tillämpningen av 17 § besluta om att ge reducerade bidrag i den mån förhållandena ger anledning härtill. Denna utskottets meing bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Under de förutsättningar som sålunda angetts och med den ytterligare ändring av grunderna för bidrag som förordats i närmast föregående stycke vill utskottet — med avstyrkande av yrkandena i motionen 1972: 1595 om tidsbegränsning och begäran om nytt förslag till vår-

riksdagen 1973 — tillstyrka bifall till propositionens förslag i fråga om produktionsbidrag till dagstidningar.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om samdistributionsrabatt för dagstidningar — som innebär högre rabatt än nu och minskade formella krav på samdistributionens art — har inte föranlett någon följdmotion. Utskottet tillstyrker förslaget.

Även vad gäller anslag till pressens lånefond tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag.

Ett stort antal motioner tar — som framgått av redogörelsen ovan för motionsyrkandena — upp frågor om vidgade uppgifter för en kommande pressutredning i förhållande till vad riksdagen förordade förra året.

I propositionen 1972: 59 uttalar departementschefen att den kommande pressutredningen — utöver stödformerna — bör undersöka rationaliseringsmöjligheterna inom pressen, bl. a. i fråga om samarbete på produktionssidan. Utskottet vill instämma häri. Det är enligt utskottets mening av stor vikt att hithörande frågor studeras ingående. TU har i sitt yttrande till utskottet understrukit att frågan om rationaliseringsmöjligheterna ges en vid syftning. Utskottet delar denna uppfattning. Frågor om branschstatistik bör således höra hit, liksom t. ex. utbildnings- och forskningsfrågor. I sammanhanget bör utredningen givetvis överväga i vad mån statliga stödåtgärder till den ena eller andra verksamheten — bl. a. till inom branschen skapade samarbetsorgan — är behövliga och möjliga att genomföra.

Pressutredningens uppdrag bör inte begränsas till dagspressen, sådan denna i dag definieras. In i bilden bör också kunna komma frågor om annan press. Utredningen bör således också kunna ta upp rådande förhållanden för populärpress, fackpress samt de organ som utges av ideella och fackliga organisationer.

Utredningen kan därvid givetvis få anledning att överväga t. ex. formerna för det nuvarande statliga tidskriftsstödet och frågor om den statliga informationsverksamheten. Mot bakgrund av det stora antalet invandrare i landet och vikten att tillgodose också deras behov av information m. m. kan utredningen även behöva överväga de särskilda pressfrågor som därvid aktualiseras. Det genomgående syftet i utredningsarbetet bör vara att värna om opinionsbildningens och nyhetsförmedlingens allsidighet och vitalitet. De tryckfrihetsrättsliga och tryckfrihetspolitiska frågor som aktualiseras i sammanhangen bör ingående analyseras. Samråd bör ske med andra utredningar, som är verksamma på områden som berörs.

Med hänsyn till vad sålunda anförts hemställer utskottet

att riksdagen

A. i fråga om grunder för produktionsbidrag till dagstidningar

1. avslår motionen 1972: 1597 i vad den avser införande av ett

särskilt presstöd till i riksdagen representerade partier, som ej innehar daglig rikstidning,

2. beträffande maximi- och minimibelopp för produktionsbidrag bifaller Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1972: 59 och avslår motionen 1972: 1597, allt såvitt nu är i fråga,
3. beträffande förhöjt bidrag till tidning som utkommer oftare än en gång i veckan avslår motionen 1972: 1597 såvitt nu är i fråga,
4. beträffande tidsbegränsning och begäran om nytt förslag till vårriksdagen 1973 avslår motionen 1972: 1595 såvitt nu är i fråga,
5. beträffande ändringar i dagstidningsdefinitionen bifaller Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1972: 59 och avslår motionen 1972: 1597, allt såvitt nu är i fråga,
6. beträffande möjlighet att bevilja reducerat bidrag i fall som avses med 17 § stödkungörelsen i anledning av motionerna 1972: 165, 1972: 807, 1972: 1594, 1972: 1595, 1972: 1596, 1972: 1598 och 1972: 1599, alla såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i denna del anfört,
7. beträffande ändringar i övrigt i ifrågavarande grunder *dels* godkänner vad som anförts i propositionen 1972: 59, såvitt nu är i fråga, *dels* anser motionerna 1972: 206, 1972: 619, 1972: 1595, 1972: 1598, 1972: 1599 och 1972: 1600, alla såvitt nu är i fråga, besvarade med utskottets yttrande och hemställan under F,

B. i fråga om anslag till produktionsbidrag till dagstidningar
med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Produktionsbidrag för dagstidningar* för budgetåret 1972/73 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 67 000 000 kr.,

C. i fråga om grunder för samdistributionsrabatt för dagstidningar
med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänner de i propositionen 1972: 59 förordade ändringarna i ifrågavarande grunder,

D. i fråga om anslag till samdistributionsrabatt för dagstidningar
med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Samdistributionsrabatt för dagstidningar* för budgetåret 1972/73 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.,

E. i fråga om anslag till Pressens lånefond
med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Pressens lånefond* för budgetåret 1972/73 under sjunde huvudtiteln anvisar ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.,

F. i fråga om en pressutredning

i anledning av motionerna 1972: 97, 1972: 165 såvitt nu är i fråga, 1972: 206 såvitt nu är i fråga, 1972: 289, 1972: 395, 1972: 619 såvitt nu är i fråga, 1972: 623, 1972: 807 såvitt nu är i fråga, 1972: 1567, 1972: 1571, 1972: 1594, 1972: 1595, 1972: 1596, 1972: 1597, 1972: 1598, 1972: 1599 och 1972: 1600 — de sju sistnämnda såvitt nu är i fråga — som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om tillsättande av en pressutredning och dess uppgifter.

Stockholm den 10 maj 1972

På konstitutionsutskottets vägnar
ERIK ADAMSSON

Närvarande: herrar Adamsson (s), Henningsson (s), fru Thunvall (s), herrar Boo (c), Johansson i Trollhättan (s), Ahlmark (fp), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Svensson i Eskilstuna (s), Bergqvist (s), Fiskesjö (c), Karlsson i Malung (s), Schött (m), Molin (fp) och Wictorsson (s).

Reservationer

1) av herrar Werner i Malmö (m) och Schött (m), vilka ansett

dels att första stycket i utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

För att öka . . . (= utskottet) . . . produktionsbidragen varit värdefulla. Härutöver vill utskottet dock framhålla att till tidningarnas ansträngda situation i hög grad bidragit förra årets beslut om införande av annonsskatt.

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 10 med orden »Under de förutsättningar» och slutar på s. 11 med orden »produktionsbidrag till dagstidningar» bort ha följande lydelse:

Med tanke på de allvarliga invändningar som kan riktas mot det nu behandlade presstödets konstruktion vill utskottet kraftigt understryka att stödet måste betraktas som ett provisorium. Det bör därför också nu tidsmässigt begränsas att gälla längst intill utgången av år 1973. Utskottet förutsätter att den kommande pressutredningen arbetar med sådan skyndsamhet att riksdagen kan föreläggas nytt förslag senast under hösten 1973. Under dessa och de i övrigt i det föregående angivna förutsättningarna och med den ytterligare ändring av grunderna för bidrag som förordats i närmast föregående stycke vill utskottet — med tillstyrkande av yrkandena i motionen 1972: 1595 om tidsbegränsning och begäran om nytt förslag till riksdagen 1973 — tillstyrka bifall till propositionens förslag i fråga om produktionsbidrag till dagstidningar.

dels att utskottets hemställan under punkten A 4 bort ha följande lydelse:

att riksdagen

A 4. i anledning av motionen 1972: 1595, såvitt nu är i fråga, *dels* godkänner vad utskottet anfört om tidsbegränsning av det förevarande presstödssystemet och *dels* hos Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t senast under höstriksdagen 1973 förelägger riksdagen nytt förslag om presstödets utformning mot bakgrund av pressutredningens arbete.

2) av herrar Ahlmark och Molin (båda fp), vilka anfört:

En fri och mångsidig press är av oerhört stor betydelse för den svenska demokratin. Därför ser vi med oro på nedläggningen av åtskilliga dagstidningar de senaste åren och hotet mot flera av dem som finns i dag. Vi är följaktligen positiva till ett presstöd som värnar mångsidig och differentierad opinionsbildning.

Eftersom presstödjande åtgärder är så angelägna, borde det ha varit särskilt viktigt för berörda utskott att ingående granska propositionerna 1972: 58 och 1972: 59 om reklamskatt och presstöd. Vi beklagar att så inte har skett. I konstitutionsutskottet har vi begärt yttranden från experter på tryckfrihetsrätt huruvida den kombinaion av differentierad annonsskatt-reklamskatt och selektivt presstöd som propositionerna föreslår står i överensstämmelse med gällande grundlag. Majoriteten i konstitutionsutskottet har dock vägrat oss en sådan granskning, och vi finner därför utskottets handläggning av denna fråga helt otillfredsställande.

Vi vill ifrågasätta om de båda propositionerna om reklamskatt och presstöd i förening, främst med hänsyn till de där förekommande diskriminatoriska inslagen, står i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningen. Vår slutsats blir att bl. a. av dessa skäl bör annonsskatten avskaffas och reklamskatt inte införas. För närmare argumentering i denna fråga hänvisar vi till den reservation av herr Nelander m. fl. som fogades till konstitutionsutskottets yttrande 1971 till skatteutskottet om de tryckfrihetsrätsliga aspekerna. Denna reservation från förra året återfinns i bilaga 1 till denna reservation; dess analys är giltig också i år.

Vår syn på principerna och konstruktionen för presstödet framgår av motionen 1972: 1596 av herr Helén m. fl., till vilken vi hänvisar. Dess synsätt överensstämmer på en rad punkter med de värderingar som framförts i skrivelser från Svenska Tidningsutgivareföreningen. Eftersom situationen för vissa tidningar blivit så akut kan vi som ett provisorium ansluta oss till delar av de förslag som läggs fram i propositionen 1972: 59. Detta sker i avvaktan på den utredning som vi länge begärt och med de modifikationer som motionen diskuterar.

Den utredning, som vi föreslår, bör omedelbart tillsättas. Representanter för pressen och partierna bör ingå i den. Vi beklagar att regeringen inte omedelbart efter förra årets riksdagsbeslut om presstöd tillsatte denna utredning. Flera av oformligheterna i det nuvarande presstödet kunde då ha setts över av utredningen och rättats till vid årets riksdag. Utredningen bör nu enligt vår mening undersöka presstödets verkningar och föreslå lämpliga åtgärder med anledning därav. Eftersom förslaget förra året tillkom i stor brådska och utan remiss till sakkunniga instanser och nu bygger på samma principer är det särskilt viktigt att utredningen noga följer hur reglerna om produktionsstödet tillämpas och omedelbart påtalar oformligheter som uppstår.

I utredningens arbete bör också ingå att pröva verksamma stödåtgärder av generell karaktär som på sikt kan träda i stället för eller inrättas vid sidan av de nu föreslagna selektiva åtgärderna. Folkpartiets motion (1972: 1596) skisserar en rad förslag till sådana generella stödformer. Från principiella synpunkter anser vi att generella åtgärder är att föredra framför selektiva. Utredningen bör också utföra en förnyad ekonomisk analys av den svenska pressens ekonomiska läge sedan den drabbats av bl. a. annons- och reklamskatt. Regeringen har enligt vår mening ett alltför begränsat synsätt på pressens ekonomiska svårigheter då man enbart utgår från konkurrenssituationen på utgivningsorten.

Utredningen bör vidare granska de skillnader i beskattning och stöd som görs mellan veckotidningar av olika slag. Som vi visat i motionen 1972: 97 finner vi indelningen i privilegierade och diskriminerade veckotidningar olustig och föreslår att utredningen så snabbt som möjligt undersöker detta frågekomplex.

Vi vill också få undersökt situationen för s. k. förstatidningar, vilka har att konkurrera med storstadstidningar som nu delvis får produktionsstöd. Dessa lokala förstatidningars situation kan komma att försämras av en skärpt konkurrens, och eventuella stödåtgärder bör här övervägas av utredningen. Som vi anför i motionen 1972: 1596 bör härvid bl. a. övervägas om i de tre storstadsområdena blockregionerna och inte utgivningsorten kan utgöra grunden för vad som är att betrakta som första- resp. andratidning.

Vi vill omedelbart komplettera 17 § i presstödskungörelsen. På vissa orter är avståndet i upplaga mellan första- och andratidningen mycket eller ganska liten. Gefle Dagblad (fp) har t. ex. en upplaga som endast är omkring 700 ex. större än Arbetarbladets (s) som utkommer på samma ort. Trots att regeringen i förra årets proposition angav en möjlighet för Gefle Dagblad att få bidrag enligt motsvarande paragraf och trots att utskottet begärde en generös tillämpning av den har presstödsnämndens majoritet avslagit Gefle Dagblads ansökan om produktionsbidrag.

Vi finner därför att under det senaste året har ytterligare skäl tillkommit för att komplettera 17 § i presstödskungörelsen enligt den princip som folkpartiet förde fram redan 1971. Den framgår i år av motionen 1972: 1596. En regel bör införas enligt vilken ett lika stort bidrag utgår till både första- och andratidningen i de fall där skillnaden mellan resp. tidnings andel av deras sammanlagda nettoupplaga inte överstiger 10 procent, dock med den modifikationen att till förstatidning i storstad ej får utgå högre belopp än till förstatidning utanför storstad. Är skillnaden 20 procent eller större bör inget produktionsbidrag alls utgå till förstatidningen. Är skillnaden mellan 10 och 20 procent bör bidrag utgå efter en proportionellt fallande skala till förstatidningen och fullt bidrag till andratidningen.

Vi delar utskottets mening att den utlovade utredningen med förtur bör behandla frågor som rör tillämpningen av 17 §. Däremot anser vi utskottsmajoritetens förslag om rätt för presstödsnämnden »att ge reducerade bidrag i den mån förhållandena ger anledning härtill» otillfredsställande. Denna formulering är utomordentligt vag — hur stort är reducerat bidrag? på vilka grunder skall ett sådant utgå? — och erfarenheterna från presstödsnämndens arbete inbjuder inte till nya vakheter i den förordning som nämnden skall följa. Vi anser att bidrag av detta slag helst bör följa automatiskt verkande regler så att utrymmet för diskretionära och godtyckliga prövningar blir så litet som möjligt.

Vissa andra i motioner aktualiserade frågeställningar bör övervägas av utredningen. I bl. a. frågorna om samdistributionsrabatt och om stöd till tidningar som utges av ideella organisationer ansluter vi oss till utskottets uppfattning. Vi beklagar att den i motionen 1972: 206 aktualiserade frågan om krav på kvalifikationsår inte föranlett någon omedelbar utskottets åtgärd men utgår från att den skall behandlas av pressutredningen med förtur.

Vi beklagar att propositionen i år inte redovisat hur de nya reglerna för presstöd sannolikt kommer att utfalla för olika tidningar. I bilaga 2 till vår reservation återger vi därför de uppgifter som finansdepartementet lämnat utskottet.

Vi anser därför att utskottets hemställan under A punkten 6 och F bort ha följande lydelse:

att riksdagen

A 6. beträffande 17 § stödkungörelsen med bifall till motionerna 1972: 165 och 1972: 1596, båda såvitt nu är i fråga, och i anledning av motionerna 1972: 807, 1972: 1594, 1972: 1595, 1972: 1598 och 1972: 1599, alla såvitt nu är i fråga, *dels* beslutar att ett lika stort produktionsbidrag skall utgå till både första- och andratidningen i fall där skillnaden mellan resp. tidningars andel av deras sammanlagda nettoupplaga inte över-

stiger 10 procent, dock med den modifikationen att till förstatidning ej skall få utgå högre produktionsbidrag än 2,5 milj. kr., samt att, om skillnaden är mellan 10 och 20 procent, bidrag bör utgå efter en proportionellt fallande skala till förstatidningen medan andratidningen får fullt bidrag, *dels* hemställer hos Kungl. Maj:t om ändring av stödkungörelsen i enlighet härmed,

F. i fråga om en pressutredning
med bifall till motionerna 1972: 97, 1972: 165, 1972: 1596 — de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga — och i anledning av motionerna 1972: 206 såvitt nu är i fråga, 1972: 289, 1972: 395, 1972: 619 såvitt nu är i fråga, 1972: 623, 1972: 807 såvitt nu är i fråga, 1972: 1567, 1972: 1571, 1972: 1594, 1972: 1595, 1972: 1597, 1972: 1598, 1972: 1599 och 1972: 1600 — de sex sistnämnda såvitt nu är i fråga — som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad ovan anförts om tillsättande av en pressutredning och dess uppgifter.

Bilaga 1 till reservationen 2

Reservation (fogad till konstitutionsutskottets i KU 1971: 32 intagna yttrande till skatteutskottet beträffande de tryckfrihetsrättsliga aspekterna på propositionerna 1971: 27 och 28)

av herrar Nelander (fp), Ahlmark (fp), Hernelius (m) och Werner i Malmö (m), vilka anfört.

Skatteutskottet har begärt ett yttrande från konstitutionsutskottet "beträffande de tryckfrihetsrättsliga aspekterna på prop. 1971: 27 och 28". Vi finner det naturligt och nödvändigt att en sådan granskning görs. Därför har vi upprepade gånger föreslagit att konstitutionsutskottet begär utlåtande från experter på tryckfrihetsrätt för att inhämta deras bedömningar. Varje gång vi hemställt om sådana expertutlåtanden i form av utfrågningar och/eller skriftliga yttranden har majoriteten i utskottet med 11 röster mot 4 avvisat våra förslag.

Denna handläggning av väsentliga frågor som berör en av grundlagarna är djupt olustig. De båda partier, som gjort en överenskommelse om annonsskatt och presstöd, vill hindra minoriteten i utskottet och allmänheten att få propositionerna granskade från tryckfrihetsrättslig synpunkt. För ett antal år sedan skrev konstitutionsutskottet (KU 1959: 8) att "en minoritets legitima krav på sakupplysningar i praxis beaktats av majoriteten" vad gäller utskottsarbetet. Samma inställning har hävdats av författningsutredningen 1963 och grundlagberedningen 1969. Ändå har majoriteten i konstitutionsutskottet i den här frågan nu inte velat

medge minoriteten att få de sakupplysningar och bedömningar som vi anser centrala för att värdera propositionerna 1971: 27 och 28.

Resultatet har därför blivit att konstitutionsutskottet inte gjort en seriös bedömning av den fråga som skatteutskottet begärt vår uppfattning om. Detta framgår klart av majoritetens skrivelse, som vi finner ytlig och ofullständig. Genom denna handläggning av ärendet i utskottet har inte heller vi kunnat göra den ingående analys som vi hade önskat. Vi finner det ändå uppenbart att den kombination av differentierad annonsskatt och selektivt presstöd, som de båda propositionerna föreslår, reser allvarliga invändningar från tryckfrihetssynpunkt.

Tryckfrihetsförordningen talar (1 kap. 2 §) om att "ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten". I Malmgrens "Sveriges grundlagar" 1969 görs följande kommentar till ordet "hindra":

Hindret behöver ej vara absolut; även åtgärd, som verkar väsentligt försvårande eller ekonomiskt förlustbringande är otillåten. En skatt, lagd å vissa publikationer på grund av deras innehåll, som klart försvårar utgivningen, kan exempelvis anses som ett hinder. På liknande sätt torde även positiva ingripanden till stöd för vissa publikationer på grund av deras innehåll kunna erhålla den faktiska karaktären av hinder för konkurrerande publikationer, vilka icke kommit i åtnjutande av stödåtgärderna.

I ett yttrande den 3 mars 1965 till Vectu (Veckopressektionen inom Svenska Tidningsutgivareföreningen) har hovrättspresidenten Björn Kjellin gjort följande bedömning av problemet om skatt på tryckta skrifter:

Även om man alltså med tanke på detta motivuttalande icke bestämt kan påstå att utformningen av den nuvarande varuskatten på denna punkt strider mot tryckfrihetsförordningen, är det uppenbart att redan en avsevärd höjning av varuskattens procenttal kan göra frågan mera tveksam. Om man i förväg kan bedöma att denna höjning såsom en säker och mycket sannolik effekt, får till resultat att vissa publikationer måste nedläggas, kan det icke uteslutas att en uppfattning att detta resultat är önskvärt inverkar på beslutet. Syftet med åtgärden kan vara sammansatt. Ett huvudsyfte att få in mer pengar i statskassan kan vara förenat med ett sekundärt syfte att en del publikationer, som betraktas som icke önskvärda, skall förkvävas av den höjda skatten. Det är härvid icke möjligt att enbart beakta syftet hos någon bestämd person. Det räcker i detta hänseende icke med sinnets renhet hos t. ex. finansministern för att göra åtgärden oantastlig ur tryckfrihetssynpunkt. Redan möjligheten att i åtgärden kan inläggas ett sekundärt syfte att förkväva vissa publikationer gör åtgärden tvivelaktig.

Ur dessa synpunkter kan det icke nog framhållas att man bör undvika alla åtgärder vilkas förenlighet med grundlagen ens kan ifrågasättas. Varje avsteg från en strikt och odiskutabel grundlagstolkning utgör en fara för efterföljd. Varje uppmjukning av skyddet för tryck-

friheten är ett farligt exempel, som kan åberopas i framtiden; då striden måhända icke gäller statens skatteinkomster utan försvaret för en fri och demokratisk samhällsordning.

I sin skrivelse till riksdagens skatteutskott den 31 mars 1971 anförde Svenska Tidningsutgivareföreningen:

att enligt TU:s mening tryckfrihetsfrågorna — som icke till någon del analyseras i propositionen — genom utskottets försorg måste bli föremål för ingående prövning, eftersom de tryckfrihetsrättsliga/tryckfrihetspolitiska problem, som är förbundna med varje form av särbeskattning av tidningar och tidskrifter, får en alldeles särskild vikt när som i förevarande fall ett diskriminatoriskt skatteförslag sammankopplas med ett förslag om stöd åt vissa tidningar och tidskrifter.

I en skrivelse till riksdagens konstitutionsutskott den 13 mars 1971 förklarade vidare Svenska Tidningsutgivareföreningen:

Nu framläggs ett förslag utan något som helst försök till redovisning av de tryckfrihetsrättsliga/tryckfrihetspolitiska problemen. Detta är utomordentligt anmärkningsvärt. Den senaste pressutredningen framlade sina rekommendationer om särskilda samhällsinsatser först sedan en grundlig tryckfrihetsrättslig analys visat att åtgärderna icke kunde sägas kollidera med gällande rättsregler och praxis.

Också andra uttalanden av framstående bedömare av svensk tryckfrihetsrätt och experter inom tidningsbranschen går i samma riktning.

Det kan därför starkt ifrågasättas om de båda propositionerna 1971: 27 och 28 om annonsskatt och presstöd i förening, främst med hänsyn till de däri förekommande diskriminatoriska inslagen, står i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningen. Då det som ovan framhållits är väsentligt att man "undviker alla åtgärder vilkas förenlighet med grundlagen ens kan ifrågasättas" (hovrättspresident Kjellin 1965) borde således förslaget om annonsskatt avslås.

FINANSDEPARTEMENTET *Bilaga 2 till reservationen 2*
Monica Sundström
1972-04-21

Kommentarer till beräkningarna av produktionsbidrag för dagstidningar

1. Materialet omfattar de tidningar som enligt presstödsnämndens beslut fått produktionsbidrag för år 1971. Det är naturligtvis inte givet att kretsen av tidningar blir densamma för år 1972, bl. a. till följd av i prop. 1972: 59 föreslagna ändringar i bidragsreglerna.

2. Beloppen för den enskilda tidningen kan slutligt komma att ligga på en annan nivå än den beräknade. För både årsvikt och annonsandel har nämligen 1970 års siffror använts, eftersom 1971 års uppgifter inte fanns att tillgå då beräkningarna utfördes.

Färdigställd 1972—02—28 av M. Sundström Tabell: Statligt presstöd Ökning *31,2* milj. kr.

Pol. tendens	Tidning	Utgivningsdagar	TS-upplaga (1:a halvåret 1971)	Årsvikt (1970)	Pappersförbrukning	% text (1970)	Papper för text	Prod.-bidrag enl. gällande regler	Prod.-bidrag enl. alt. (tkr.)
s	Arbetet	7	103,3	62,0	6 404,6	66,4	4 252,7	3 500	8 000
fp	Göteborgs Handels- & Sjöfarts Tidning	6	48,2	41,2	1 985,8	71,6	1 240,5[1])	3 500	6 203
m	Svenska Dagbladet	7	158,0	59,0	9 322,0	60,3	5 621,2	3 500	8 000
cp	Skånska Dagbladet	6	34,3	38,6	1 324,0	79,3	1 049,9	3 150	5 250
s	Arbetarbladet	6	31,1	37,4	1 163,1	66,2	770,0	1 000	2 500
s	Dala-Demokraten	6	25,6	34,7	888,3	77,0	684,0	1 000	2 500
s	Folkbladet Östgöten	6	19,4	31,0	601,4	77,7	467,3	1 000	2 337
s	Folket	6	21,4	33,5	716,9	72,8	521,9	1 000	2 500
B	Norrbottens-Kuriren (ej andratidning)	6	24,5	35,7	874,7	72,7	635,9	1 000	2 500
s	Sydöstra Sveriges Dagblad (ej andratidning)	6	16,4	32,7	536,3	75,9	407,1	1 000	2 036
s	Värmlands Folkblad	6	23,4	31,8	744,1	77,0	573,0	1 000	2 500
s	Västerbottens Folkblad	6	16,2	31,5	510,3	75,9	387,3	1 000	1 937
s	Örebro-Kuriren m. m.	6	16,6	33,0	547,8	79,9	437,7	1 000	2 189
s	Östra Småland m. m.	6	19,4	28,0	543,2	76,3	414,5	1 000	2 073
s	Smålands Folkblad	6	10,2	30,0	306,0	77,9	238,4	715	1 192
s	Västgöta-Demokraten	6	12,5	27,7	346,3	81,2	281,2	844	1 406
o	Dagen	5	25,1	16,0	401,6	69,8	280,3	841	1 402
s	Länstidningen, Östersund	6	11,1	26,0	288,6	81,5	235,2	706	1 176
s	Dagbladet	6	10,0	25,3	253,0	78,5	198,6	596	993
B	Skaraborgs läns Annonsblad	6	13,2	22,6	298,3	73,3	218,7	656	1 094
s	Kronobergaren	4	11,4	21,3	242,8	73,5	178,5	536	893
cp	Växjöbladet	6	5,2	32,1	166,9	76,1	127,0	381	635
fp	Skaraborgs Tidningen Skövde Nyheter (ej andratidning)	5	9,2	21,3	196,0	73,0	143,1	429	716
m	Karlshamns Allehanda m. m.	6	4,7	21,0	98,7	86,8	85,7	257	429
s	Gotlands Folkblad	6	5,1	21,1	107,6	73,7	79,3	238	397
fp+cp	Gotlänningen	6	5,1	21,1	107,6	73,3	78,9	237	395
o	Arbetaren	1	5,1[2])	2.8	15,1	95,3	14,4	200	200
cp	Blekinge-Posten	1	2,5	3,1	7,8	72,7	5,7	200	200
cp	Dalabygden m. m.	1	8,3	2,3	19,1	77,6	14,8	200	200
o	Fryksdals-Bygden	3	2,6	6,4	16,6	81,2	13,5	200	200
o	Huddinge-Posten	1	3,8	4,5	17,1	53,3	9,1	200	200
							transport	31 086	62 253

Pol. tendens	Tidning	Utgivningsdagar	TS-upplaga (1:a halvåret 1971)	Årsvikt (1970)	Pappersförbrukning	% text (1970)	Papper för text	Prod.-bidrag enl. gällande regler	Prod.-bidrag enl. alt. (tkr.)
							transport	31 086	62 253
cp	Kalmar Läns Tidning	1	3,4	3,2	10,9	79,5	8,7	200	200
o	Kungälvs-Posten	1	4,9	2,1	10,3	55,6	5,7	200	200
cp	Laholms Tidning	6	3,3	14,9	49,2	86,8	42,7	200	214
cp	Läns-Posten, Örebro	1	5,6	3,2	17,9	68,0	12,2	200	200
o	Mölndals-Posten	1	4,4	2,0	8,8	59,4	5,2	200	200
o	Nacka Saltsjöbadens Tidning	1	5,7	2,4	13,7	70,4	9,6	200	200
cp	Nord-Sverige	1	2,8	3,3	9,2	71,1	6,5	200	200
cp	Norra Halland m. Nordhalland	2	8,6	5,6	48,2	56,5	27,2	200	200
o	Norrort	1	29,6	6,3	186,5	53,7	100,2	200	200
vpk	Norrskensflamman	6	4,1[2])	14,9	61,1	83,2	50,8	200	254
vpk	Ny Dag	2	8,3	4,0	33,2	88,1	29,2	200	200
o	Sandvikens Tidning	2	5,3	5,7	30,2	72,1	21,8	200	200
cp	Sjuhäradsbygdens Tidn.	1	4,3	2,9	12,5	75,4	9,4	200	200
cp	Skaraborgs-Bygden	1	7,1	3,4	24,1	77,3	18,6	200	200
cp	Smålandsbygdens Tidning	1	3,6	2,6	9,4	65,3	6,1	200	200
o	Sundbybergs och Solna Tidning	1	14,4	4,0	57,6	55,3	31,9	200	200
cp	Sörmlandsbygden	1	5,2	2,7	14,0	72,5	10,2	200	200
cp	Värmlands-Bygden	1	6,1	3,1	18,9	60,0	11,3	200	200
cp	Västerbygden	1	6,3	2,9	18,3	63,4	11,6	200	200
o	Västerort	1	21,9	4,4	96,4	56,7	54,7	200	200
s	Västmanlands Folkblad	1	5,8	4,3	24,9	83,0	20,7	200	200
cp	Västmanlands Nyheter	1	6,9	2,4	16,6	64,0	10,6	200	200
m	Östgöta-Bladet	3	3,3	8,1	26,7	84,1	22,5	200	200
							Summa tkr	35 686	66 921

Förutsättningar

Gällande regler:
Storstadstidningar: Tak 3,5 milj. kr.; Bidrag 3 000 kr./ton
Landsortstidningar: Tak 1,0 milj. kr.; Bidrag 3 000 kr./ton

Alternativt förslag:
Storstadstidningar: Tak 8,0 milj. kr.; Bidrag 5 000 kr./ton
Landsortstidningar: Tak 2,5 milj. kr.; Bidrag 5 000 kr./ton

[1]) Baserad på uppgift från 1971
[2]) 1970 års siffra

Bilaga 1

Sammanställning av hemställan i motionerna

1972: 97 av herrar Ahlmark och Molin (båda fp): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att en utredning om presstöd m. m. snabbt tillsättes och att denna utredning bl. a. får till uppgift att lägga fram förslag som begränsar den nuvarande diskrimineringen av vissa veckotidningar»;

1972: 165 av herr Helén m. fl. (fp): »att riksdagen 1. omedelbart förändrar de gällande reglerna för presstöd i enlighet med vad som anförts ovan, 2. begär en parlamentarisk utredning med deltagande också från pressens organisationer för att granska tidningarnas situation och med de uppgifter som skisserats ovan»;

1972: 206 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp, s, c, m): »att riksdagen beträffande produktionsstöd åt tidning måtte uttala att som förutsättning för bidrag ett visst år skall gälla att upplagan under närmast föregående kalenderår eller under första halvåret samma år som bidragsåret uppgått till minst 2 000 ex., dvs. att för bidrag för år 1972 skall gälla att den abonnerade upplagan under första halvåret 1971 eller 1972 uppgått till minst 2 000 ex.»;

1972: 289 av herr Ericsson i Örebro m. fl. (s): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en skyndsam utredning i syfte att utforma de statliga stödåtgärderna till dagspressen så att de stimulerar tidningsföretagen till en kostnadsbesparande produktionssamverkan på alla de områden där en sådan är möjlig utan att tidningarnas integritet och redaktionella oberoende begränsas»;

1972: 395 av herr Palm m. fl. (s): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att strukturfrågorna för såväl dags- som veckopress blir föremål för offentlig utredning och att Kungl. Maj:t efter erforderlig utredning framlägger förslag om en fond enligt de riktlinjer som angivits i motionen»;

1972: 619 av herr Carlström m. fl. (fp): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att nuvarande regler för presstödsnämndens verksamhet ändras så att det blir möjligt för ovan berörda tidningar att ur fonden erhålla ersättning för på främmande språk publicerade nyhetsartiklar och meddelanden, som icke är att betrakta som annonser»;

1972: 623 av herr Åsling (c): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en skyndsam översyn och utredning om pressens situation och behovet av samhällets stöd för säkrande av en allsidig opinionsbildning i enlighet med vad i motionen anförts»;

1972: 807 av herr Winberg m. fl. (m): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om sådan ändring av 17 § kungörelsen (1971: 492) om statligt stöd till dagstidningar att i densamma införs ett andra stycke av följande

lydelse: 'Bidrag som utgår enligt denna paragraf må bestämmas till hälften av bidrag beräknat enligt 15 §'»;

1972: 1567 av herr Zachrisson och fru Gradin (båda s): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att den i proposition 1972: 59 aviserade utredningen ges direktiv att även utreda ekonomiskt stöd till folkrörelsernas och de ideella organisationernas tidningar»;

1972: 1571 av herrar Wikström och Stålhammar (båda fp): »att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till statligt ekonomiskt stöd till folkrörelsernas och de ideella organisationernas tidningsutgivning»;

1972: 1594 av herr Antonsson m. fl. (c): »att riksdagen vid behandlingen av proposition 1972: 59 beslutar, att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande 1. möjligheter för presstödsnämnden att bevilja reducerat produktionsbidrag i enlighet med vad som har anförts i motionen; 2. möjligheter att lämna produktionsbidrag till nystartade dagstidningar redan under det första utgivningsåret»;

1972: 1595 av herr Bohman m. fl. (m): »I. att riksdagen beslutar uttala att det av Kungl. Maj:t i proposition nr 59 år 1972 föreslagna presstödet tidsmässigt bör begränsas och inte utgå efter den 31 december 1973; II. att riksdagen som sin uppfattning ger Kungl. Maj:t till känna att en ny pressutredning omedelbart bör tillsättas, III. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t senast under vårriksdagen 1973 förelägger riksdagen nytt förslag om presstödets utformning mot bakgrund av pressutredningens arbete; IV. att riksdagen i vad gäller det nu aktuella presstödet i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t vidtager de i punkterna I—III ovan föreslagna ändringarna i presstödskungörelsen (SFS 1971: 492)»;

1972: 1596 av herr Helén m. fl. (fp): »1. *att* riksdagen beslutar att ett lika stort bidrag skall utgå till både första- och andratidningen i fall där skillnaden mellan respektive tidningars andel av deras sammanlagda nettoupplaga icke överstiger 10 procent, dock med den modifikationen att till förstatidning ej skall få utgå högre produktionsbidrag än 2,5 miljoner kronor, samt att, om skillnaden är mellan 10 och 20 procent, bidrag bör utgå efter en proportionellt fallande skala till förstatidningen, medan andratidningen får fullt bidrag; 2. *att* riksdagen hemställer att Kungl. Maj:t förändrar § 17 i presstödskungörelsen om produktionsstöd för dagstidningar i enlighet med hemställan under 1; 3. *att* riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t att den aviserade pressutredningen skall med förtur företa en översyn av reglerna för beviljande av presstöd; 4. *att* riksdagen med instämmande ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförs om huvudinriktning på generella åtgärder till stöd för pressen i den aviserade pressutredningens arbete»;

1972: 1597 av herr Hermansson m. fl. (vpk): att riksdagen måtte ut-

tala sig för följande ändringar i propositionen 1972: 59 1. »*att* särskilt presstöd utgår till partier representerade i riksdagen som ej innehar daglig rikstidning, 2. *att* detta särskilda presstöd utgår med ett belopp av två miljoner kronor per år, 3. *att* maximigränserna för produktionsstöd till tidningar i storstadsområdena och för övriga tidningar sättes till respektive sju miljoner och två miljoner kronor, 4. *att* tidningar som har en annonsandel överstigande 40 % ej är bidragsberättigade, 5. *att* lägsta produktionsbidrag sättes till 300 000 kronor, 6. *att* tidningar som utkommer mera än en gång i veckan erhåller ett tilläggsanslag med 50 000 kronor per utgivningsdag i veckan kompletterat med ett stöd beräknat efter tidningens upplaga, annonsutrymme och relativa upplaga i spridningsområdet, så att tidningar med låg annonsandel och liten upplaga i spridningsområdet gynnas, samt 7. *att* i den nya pressutredningens direktiv de små förstatidningarnas situation tas upp liksom nödvändigheten av att vidta åtgärder för att underlätta startandet av nya tidningar och för att ge stöd åt andra tidningar än dem av dagspresskaraktär och som är opinionsbildande uppgift»;

1972: 1598 av herr Svanström m. fl. (c, fp, m): »1. *att* riksdagen understryker sitt uttalande från 1971, att bestämmelsen om möjlighet för dagstidning, som ej är andratidning men som har samma svårigheter som andratidning, att erhålla *produktionsbidrag* bör tillämpas generöst, 2. anhåller hos Kungl. Maj:t att i 17 § kungörelsen (1971: 492) om statligt stöd till dagstidningar utsägs att produktionsbidrag i förevarande fall må kunna utgå med del av fullt produktionsbidrag, exempelvis 25, 50 eller 75 procent av fullt bidrag, i enlighet med vad som anförts i motionen»;

1972: 1599 av herrar Winberg och Carlshamre (båda m): »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna, att som utgivningsort enligt § 13 i presstödskungörelsen (SFS 1971: 492) bör förstås den kommun/kommunblock eller, i de fall då invånarantalet i kommunen/kommunblocket understiger 75 000, den blockregion där tidningen har större delen av sin upplaga»;

1972: 1600 av herr Åsling (c): »att riksdagen beslutar om ett kollektivt presstöd på 250 000 kronor till fackpressen genom dess branschorganisation Factu/Föreningen Svensk fackpress».

Yttrande av presstödsnämnden

Bilaga 2

Riksdagens konstitutionsutskott

Genom skrivelse av den 7 mars 1972 har presstödsnämnden beretts tillfälle avge yttrande över vissa motioner till 1972 års riksdag angående presstödet. Skrivelsen har behandlats vid nämndens sammanträde den 13 april 1972. Nämndens majoritet (ledamöterna S. Lundell, S. Lindholm, G. Rosén, U. Karlsson och G. Karlsson) beslöt avge följande yttrande.

Presstödsnämndens uppgift är att pröva ansökningar om produktionsbidrag enligt regler för sådant bidrag, som beslutats av regering och riksdag. Nämnden begränsar därför sitt yttrande till att redovisa erfarenheterna av tillämpningen av nuvarande regler och hur i motionerna föreslagna ändringar kan tänkas påverka nämndens arbete.

Såsom framhållits i några motioner har nämnden fått göra diskretionära prövningar i sådana fall, som avses i 17 § kungörelsen om statligt stöd till dagstidningar. Det är naturligt att i en nämnd bestående av åtta personer olika uppfattningar finnes om tillämpningen i det enskilda fallet av bestämmelser av denna art. Man kan undanta några fall från sådan diskretionär prövning genom att införa en matematisk formel av det slag som föreslås i motion 165. Flertalet av de fall, då bestämmelserna i 17 § kungörelsen åberopats och då olika meningar kommit till uttryck inom nämnden, har emellertid gällt små eller relativt små förstatidningar i mindre städer eller orter, som fått ökad konkurrens av större tidningar från närliggande större städer. Antalet sådana förstatidningar torde vara relativt stort och om avsikten varit att bidrag skulle utgå till dessa hade anslaget för produktionsbidrag bort beräknas väsentligt större. Nämndens majoritet har därför inte ansett bestämmelserna i 17 § kunna åberopas för stöd till dylika tidningar.

Huruvida det förslag till ändrade bestämmelser, som framlagts i motion 807, är ägnat att underlätta nämndens prövning och leda till enhetligare beslut är svårt att avgöra.

Nämnden anser sig inte böra göra något uttalande om eventuellt stöd till dagspressen för information till invandrare bör, såsom föreslås i motion 619, utgå ur anslaget för produktionsbidrag. I några motioner har hemställts om en ny utredning angående de statliga stödåtgärderna till dagspressen. Sådan utredning har aviserats i prop. 1972: 59.

Beträffande slutligen det förslag, som framlagts i motion 206, vill nämnden endast framhålla, att ett bifall till förslaget skulle innebära ett avsteg från den princip, som angivits i prop. 1972: 59, nämligen att ändringar i positiv riktning under bidragsåret ej skall påverka frågan om bidraget.

Ledamöterna C. Nettelbrandt, A. Pettersson och H. Winberg ansåg, att andra, tredje och fjärde styckena i yttrandet hade bort utgå och ersättas av följande tre stycken.

Nämnden finner det beklagligt, att den kommitté som förra årets riksdag begärde, ännu icke blivit tillsatt. Därmed tvingas nämnden att även under 1972 fatta beslut på basis av 1971 års presstödsregler och utan hjälp av sådana vägledande anvisningar som måste anses nödvändiga. Nämnden anser det angeläget att den utredning angående pressens situation och utformningen av de framtida stödformerna som begärts i motionen 1972: 165 och även aviserats i propositionen 1972: 59 nu snarast kommer till stånd.

Såsom framhållits i några motioner har nämnden fått göra diskretionära prövningar i sådana fall, som avses i 17 § kungörelsen om statligt stöd till dagstidningar. De regler som föreslås i motionerna 1972: 165 och 1972: 807 skulle innebära möjlighet för nämnden att uppnå ett mer rättvist resultat. Nämnden tillstyrker därför att regler av sådan innebörd införs i kungörelsen i avbidan på de ytterligare ändringar som kan bli följden av den ovannämnda utredningens arbete.

Vad gäller yrkandet i motionen 1972: 619 har nämndens majoritet ansett att tidning, som utkommer på främmande språk, enligt gällande regler ej kan erhålla produktionsbidrag. Det är emellertid angeläget att sådana regler tillskapas som möjliggör detta.

För presstödsnämnden
STURE LUNDELL

Stockholm den 13 april 1972.

Yttrande av Svenska Tidningsutgivareföreningen

Bilaga 3

Till
Riksdagens Konstitutionsutskott

Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) har genom remiss den 7 mars 1972 beretts tillfälle att avge yttrande över motionerna 1972: 165, 206, 289, 619 och 807 angående presstöd. Föreningen, som även tagit del av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 år 1972 angående anslag till produktionsbidrag och samdistributionsrabatt för dagstidningar, får härmed anföra följande.

Inledningsvis vill TU erinra om att föreningen i remissyttrande den 13 april 1971 till utskottet över proposition 1971: 27 angående stöd till dagspressen bl. a. uttalade att det för organisationen tedde sig förvånande att så radikala förslag som de i propositionen presenterade framlagts utan någon föregående analys av åtgärdernas kort- och långsiktiga effekter. Åtgärderna svarade inte mot de krav beträffande utformningen av presstödjande samhällsinsatser som TU tidigare framfört. Men presstödjande åtgärder ansågs av föreningen nödvändiga. TU uttalade därför som sin bestämda uppfattning att det föreslagna stödet måste få karaktären av kortvarigt provisorium.

Föreningen hemställde samtidigt att konstitutionsutskottet skulle ta initiativ till en ny offentlig utredning rörande det på sikt mest lämpliga och ändamålsenliga sättet att från samhällets sida stödja den svenska pressen. Då det torde vara angeläget att utredningen företogs i nära samverkan med branschexpertis, meddelade TU att föreningen var villig medverka i en sådan förnyad utredning.

I sitt betänkande 1971: 32 yttrade konstitutionsutskottet bl. a. följande:

»Ett direkt presstöd utgör en stödåtgärd som ännu inte prövats och vars verkningar därför ej är helt överblickbara. Erfarenheten bör relativt snart kunna visa om stödets utformning i alla avseenden fyller syftet att bevara den fria debatten och hindra ytterligare decimering av antalet dagstidningar. Presstödet bör därför inte betraktas som slutgiltigt utformat genom att det nu framlagda förslaget genomföres. Enligt utskottets mening bör en kommitté tillsättas för att studera effekterna av presstödet och följa utvecklingen samt föreslå de förändringar som även på längre sikt resulterar i för pressen mest lämpliga och ändamålsenliga stödformer. I denna kommitté bör representanter för pressen ingå.»

De ekonomiska svårigheter som många tidningar och tidskrifter redan tidigare haft att brottas med har under 1971, trots utgående presstöd, ökat på ett närmast krisartat sätt. TU vände sig med anledning därav den 21 december förra året till regeringen med en vädjan om att regeringen — i stället för att bibehålla och eventuellt skärpa speciella skattepålagor — skulle vidta snabba och effektiva åtgärder för att förbättra pressens ekonomiska läge samt ge TU tillfälle att delta i överläggningar angående utformningen av sådana åtgärder. Skrivelsen bifogas.

I sitt ovannämnda yttrande till utskottet framhöll TU i fråga om

sammankopplingen av presstödet med den samtidigt introducerade annonsskatten bl. a. följande:

»Det från principiella synpunkter mest frånstötande i detta sammanhang ligger i den valda *finansieringsformen*. Det måste betecknas som en orimlig anordning att på detta sätt genom en specialdestinerad skatt genomföra ett utpräglat selektivt presstöd. En omfördelningsmetod införes som — redan vid den förutsatta och differentierade skattesatsen samt nivån i föreslaget stöd — kan få genomgripande effekter på pressens struktur. En gång introducerad kan denna omfördelningsteknik utnyttjas för ytterligare åtgärder, som leder till icke godtagbara resultat. TU ifrågasätter starkt om inte dessa effekter på sikt kan bli till nackdel inte bara för de tidningar som ej förutsättes få presstöd utan även för de tidningar som enligt nu föreslagna regler erhåller stöd.»

Intet har inträffat som ger TU anledning att ändra sin ståndpunkt i detta hänseende. TU motsätter sig sålunda alltjämt kopplingen mellan presstöd och en härför särskilt uttagen pålaga på pressen. TU vill ånyo understryka att en skatt dels får negativa ekonomiska effekter för hela pressen och dels innebär en klart reducerande nettoeffekt på presstödet till de tidningar som åtnjuter sådant stöd.

Den nu framlagda propositionen innebär i huvudsak att produktionsbidragen, som TU alltså betraktar som ett provisoriskt presstöd, på visst sätt uppräknas.

Samtidigt sker en ökning av samdistributionsrabatten och en omläggning av reglerna för denna. Förslaget innebär att rabatten sätts till ett enhetligt belopp om 3 öre per tidningsexemplar. TU finner detta i och för sig vara en klar förbättring i förhållande till nuvarande regler men vill dock erinra om att föreningen för sin del hävdat att rabatten borde sättas till 4 öre per ex.

TU — som inte ingår på frågan om produktionsbidragens höjd och som konstaterar att någon ändring av *principiell* karaktär i förutsättningarna för tilldelning av bidrag inte föreslås — noterar med tillfredsställelse att departementschefen anser tiden nu vara mogen för att tillkalla en ny pressutredning. Enligt finansministern bör i utredningen, som bör ges parlamentarisk förankring, ingå företrädare för tidningsbranschen. TU som delar denna uppfattning konstaterar att därmed yrkandena i vissa av ovannämnda motioner om en ny pressutredning vunnit beaktande.

Uppgifter för ny pressutredning

Vad beträffar uppgifterna för den kommande pressutredningen framhåller departementschefen att den bör ges ett vidare uppdrag än vad riksdagen förra året synes ha avsett och utöver stödformerna undersöka rationaliseringsmöjligheterna inom pressen, bl. a. i fråga om samarbete på produktionssidan. TU ansluter sig till detta uttalande.

Över huvud taget gäller att rationaliseringsmöjligheterna i vid mening bör ingående studeras av utredningen under medverkan av branschexpertis. Studierna bör gälla sådana möjligheter som kan framkomma vid samdrift inom produktion och distribution. En utvecklad årlig bransch-

statistik bör kunna ge impulser till även andra former av rationalisering och som effekt ge kostnadssänkningar eller i vart fall medverka till en långsammare kostnadsuppgång än för närvarande. En dylik branschstatistik kan alltså ur det enskilda företagets synpunkt tjäna som ett slags »kontrollinstrument». En sådan branschstatistik bör självfallet även vara av betydande intresse för statliga organ, som för verksamheten med lån ur pressens lånefond, produktionsbidrag och samdistributionsrabatt m. m. har att kontinuerligt följa pressens utveckling. Förutsättningarna för att följa upp sådana av utredningen gjorda branschstatistiska undersökningar torde successivt öka i och med att ett av TU, Tidningarnas Arbetsgivareförening och A-pressens Samorganisation nyligen uppbyggt företag — Tidningarnas Utvecklingsaktiebolag — trätt i verksamhet. Ett statligt stöd till sådana fortlöpande branschstatistiska studier ter sig naturligt liksom till den verksamhet inte minst på ADB-området som Tidningarnas Utvecklingsaktiebolag avser att bedriva i syfte att utveckla för tidningarna gemensamma ADB-behandlade rutiner vilka i sin tur beräknas ge kostnadsbegränsande effekter.

Föreningen vill här erinra om att 1967 års pressutredning dels genomförde vissa relativt ingående undersökningar av dagspressens roll bland massmedierna och dels följde upp tidigare analyser av strukturutvecklingen, dagspressens ekonomiska situation och tidningsteknikens utveckling. Enligt TU:s mening är det önskvärt att sådana analyser följs upp och om möjligt fördjupas. Mot denna bakgrund bör en prognos ställas beträffande dagspressens och andra pressgruppers roll i fortsättningen. Det framstår också som nödvändigt att ingående analysera vilken effekt som etermediernas utveckling och framväxten av annan mediateknik kan få för pressen; TU räknar sålunda med att pressen kommer att utnyttja sådan teknik och förutsätter därför möjlighet för tidningsföretagen att aktivt medverka vid utvecklingen av denna teknik.

Även om den senaste pressutredningen i sitt betänkande berörde vissa utbildnings- och forskningsproblem av betydelse för tidningspressen är det enligt TU:s mening av en rad skäl utomordentligt angeläget att dessa frågor nu ges en annan och mer ingående belysning. Inte minst frågan om den fortlöpande produktutvecklingen inom hela pressen måste tillmätas största vikt. Denna utveckling sker inom företagen. Den baseras i växande grad på forsknings- och utbildningsinsatser som TU finner det synnerligen angeläget att samhället stöder i en helt annan grad än nu.

Mot bakgrund av ovannämnda analyser och översikter förutsättes en kommande pressutredning bedöma i vad mån ett verksamt stöd till pressen kan lämnas i form av åtgärder av generell eller selektiv karaktär eller kombinationer av sådana åtgärder. Därvid bör självfallet i andra länder redan utnyttjade stödformer respektive diskussionerna i andra länder kring presstödjande åtgärder studeras. Det bör här erinras om att genom beslut av Europarådet sådana översiktliga studier f. n. pågår inom en av rådet tillsatt expertgrupp.

Utredningen bör sålunda i sitt arbete kunna förutsättningslöst pröva

skilda former av stöd. TU vill i detta sammanhang — utan att närmare ingå på en diskussion av avvägningen mellan olika stödformer — framhålla att ett presstöd, som inte har renodlat generell karaktär, medför inte bara principiella utan också konkreta, konkurrensekonomiskt besvärande problem. Ett presstöd måste med nödvändighet utformas så att utrymmet för diskretionär prövning blir så begränsat som möjligt. Annars kan godtycke uppstå.

Det är enligt TU:s mening väsentligt att skapa sådana kriterier för presstöd att staten inte kan blanda sig i företagens interna ekonomiska förhållanden. Häremot strider dock inte att man utformar kriterier som tar rimlig hänsyn till tidningarnas faktiska ekonomiska resultat. Det nuvarande presstödet utesluter som bekant inte att tidningar med överskott kan få presstöd eller att tidningar med underskott blir utan sådant stöd. Det är också viktigt att uppmärksamma förhållandena i sådana områden där i olika hänseenden jämnstarka tidningar utges.

TU förutsätter att de tryckfrihetsrättsliga och tryckfrihetspolitiska frågor som aktualiseras i sammanhanget blir föremål för ingående analyser.

Synpunkter på nuvarande provisoriska presstöd

Den nya pressutredningen bör enligt TU:s mening ges sådana resurser att den kan arbeta snabbt. Det är synnerligen viktigt att snarast möjligt nå fram till sådana former för presstöd som kan betraktas som mer definitiva åtgärder från samhällets sida. Avsikten att tillkalla en ny pressutredning bör dock enligt TU:s mening inte hindra att de provisoriskt gällande reglerna för produktionsbidrag nu justeras på vissa punkter. TU finner det sålunda mycket angeläget att riksdagen redan nu — i anslutning till yrkandet i motion 807 — hos Kungl. Maj:t anhåller om en sådan ändring av § 17 i presstödskungörelsen att bidrag som utgår enligt paragrafen må bestämmas till del av bidrag beräknat enligt § 15.

Vad beträffar yrkandet i motion 206 om att även upplagan under första halvåret av bidragsåret skall vara bidragsgrundande vill föreningen däremot förorda att denna fråga hänvisas till den kommande pressutredningen.

Särskilt om motion nr 619

I motion nr 619 har yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära att nuvarande regler för presstödsnämndens verksamhet ändras så att det blir möjligt för tidningar, vilka som en service till invandrarna inför på främmande språk publicerade nyhetsartiklar och meddelanden, att erhålla bidrag från presstödsnämnden. Enligt TU:s mening förefaller det i första rummet vara en angelägenhet för Invandrarverket att förse respektive tidningar med nyhetsmaterial. Visst informationsmaterial från samhällets sida torde vidare vara av den arten att det bör ges annonsens form. Medel för annonsmaterial av detta slag kan lämpligen

förmedlas via Nämnden för Samhällsinformation. I den mån tidningarna själva framställer lokalt nyhetsmaterial för införande på främmande språk till tjänst för invandrarna framstår det ur principiella aspekter — och med hänsyn till en sådan åtgärds prejudikatbildande betydelse för annat material — ej tillfredsställande att statligt presstöd utdelas för specifika redaktionella ändamål.

Hemställan

TU hemställer

att ovan anförda synpunkter måtte beaktas vid utskottets ställningstagande till propositionen nr 59 angående anslag till produktionsbidrag och samdistributionsrabatt för dagstidningar.

Stockholm den 6 april 1972

SVENSKA TIDNINGSUTGIVAREFÖRENINGEN
Tore G. Wärenstam/Ivar Hallvig

TU:s skrivelse till regeringen den 21 december 1971

Underbilaga

till bilaga 3

Till Konungen

Under åberopande av vad nedan anföres får Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) hemställa

att Kungl. Maj:t — i stället för att bibehålla och ev. skärpa speciella skattepålagor — vidtar snabba och effektiva åtgärder för att förbättra pressens ekonomiska läge samt ger TU tillfälle att deltaga i överläggningar angående utformningen av sådana åtgärder.

De ekonomiska svårigheter som många tidningar och tidskrifter redan tidigare haft att brottas med har, trots utgående presstöd, ökat på ett närmast krisartat sätt. Även företag som tidigare visat tillfredsställande — tidvis goda — resultat räknar numera med klart försämrad lönsamhet.

Enligt TU:s mening har annonsskatten i betydande mån bidragit till resultatförsämringen.

För att belysa tidningarnas ekonomiska läge har TU företagit en enkät hos sina medlemsföretag.

Som svar på enkäten har TU erhållit ett siffermaterial från 73 dagstidningar med en beräknad sammanlagd årsomsättning 1971 av 1 400 mkr. I materialet ingår 26 tidningar som i år erhållit 30 mkr i presstöd.

Materialet visar bl. a. att storstädernas andratidningar 1970 hade en sammanlagd *förlust före avskrivningar* om 17 mkr. För 1971 beräknas dessa tidningar uppvisa en sammanlagd förlust om ca 24 mkr. Vid oförändrade skatteförhållanden bedömes förlusten bli än större 1972. Det statliga presstödet till dessa tidningar uppgår i år till 13,7 mkr. och ingår inte i ovannämnda beräkningar.

De 22 andratidningar i landsorten, som deltagit i enkäten, hade 1970 en sammanlagd förlust före avskrivningar om 9 mkr. och beräknar för 1971 en förlust om 17 mkr. Samtidigt uppger tidningarna sin budgeterade förlust för 1972 till inemot 21 mkr. Presstödet till dessa tidningar uppgår i år till 16,4 mkr. och ingår inte i ovannämnda beräkningar.

Det bör understrykas att de för andratidningarna beräknade förlusterna angivits före avskrivningar. Avskrivningsbehovet är svårt att uppskatta men kan bedömas avse betydande belopp.

Vad beträffar förstatidningsföretagen i storstäderna beräknas deras lönsamhet minska med 24 % mellan 1970 och 1971 och ytterligare sjunka under 1972. Med lönsamhet avses här rörelsebetingade intäkter totalt av tidningsrörelsen (utan birörelser och neutrala intäkter) minus totala kostnader för tidningsrörelsen (utan birörelser och neutrala kostnader) före avskrivningar, andra dispositioner och skatter. I enlighet härmed beräknas nyssnämnda företags överskott för 1971 och 1972 inte uppgå till mer än ca 6 % av intäkterna.

De 40 förstatidningar i landsorten, som lämnat uppgifter, räknar med att deras lönsamhet sjunker med 20 % mellan 1970 och 1971 samt att lönsamheten — vid oförändrade skatteförhållanden — nedgår med ytterligare 35 % 1972. Dessa tidningars överskott före avskrivningar, andra

dispositioner och skatter beräknas för 1972 inte uppgå till mer än 3 % av intäkterna, vilket kan bedömas inte alltid täcka en normal avskrivning. Till och med i denna tidningsgrupp finns företag som måste redovisa förluster.

Annonsutvecklingen 1971

Tidningspressen, som i hög grad baserar sin ekonomi på annonsintäkter, har aldrig tidigare under efterkrigsperioden upplevt en så stark och långvarig minskning av annonsvolymen som under innevarande år. Under tiden januari—oktober i år sjönk annonsvolymen i genomsnitt för storstadspressen med 14,5 % och för landsortspressen med 8,9 %. För tidskrifter var annonsminskningen i genomsnitt 15 % eller mera. Inte minst de s. k. andratidningarna inom dagspressen har i flera fall drabbats utomordentligt hårt. Följande tabeller åskådliggör volymutvecklingen.

Jämförelse mellan första halvåren 1970 och 1971 samt månaderna juli—oktober 1971 och motsvarande månader 1970 betr. tre pressgruppers annonsutveckling (spaltmeter i procent)

	Ackum. jan-juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Ackum. juli-okt
Storstadspress (totalannonsering)	—14,1	—12,9	—14,9	—15,9	—16,0	—15,2
Landsortspress (totalannonsering)	— 9,3	— 4,5	—10,6	—12,4	— 8,9	— 9,4
Populärpress (märkesvaruannonsering)	—13,0	—12,0	—32,0	—27,0	—26,0	—24,0

Det måste vid jämförelse mellan pressgrupperna observeras att statistiken för populärpressens del omfattar endast den s. k. märkesvaruannonseringen. Värdena för den senare torde emellertid vanligen ligga mycket nära värdena för den totala annonseringen i populärpressen.

Det bör vidare observeras att nedgången i annonsvolymen skedde under andra halvåret 1970 medan första halvåret 1970 låg väl i nivå med första halvåret 1969. Minskningen juli—oktober 1971 måste ses mot denna bakgrund.

Jämförelse mellan första halvåren 1970 och 1971 samt månaderna juli —oktober 1971 och motsvarande månader 1970 betr. första- resp. andratidningarnas annonsutveckling (spaltmeter i procent)

	Ackum. jan-juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Ackum. juli-okt
Förstatidningar storstad (DN+GP+SDS)	—13,1	—10,1	—12,1	—11,3	—12,5	—11,7
Andratidningar storstad (SvD+GHT+Arbetet)	—20,3	—21,9	—27,0	—28,0	—22,8	—25,3
Förstatidningar landsort (49 st)	— 7,9	— 3,5	— 9,5	—10,5	— 8,0	— 8,3
Andratidningar landsort (16 st)	—12,6	— 8,6	—16,6	—21,5	—12,1	—15,2

Genomförda prisjusteringar på upplagan — ävensom de måttliga höjningar som genomförts av annonspriserna — har icke tillnärmelsevis kunnat kompensera bortfallet av annonserna.

Kostnadsutvecklingen 1971

Den ovanligt kraftiga nedgången i annonsvolymen har skett samtidigt som kostnaderna under 1971 stigit i mycket snabb takt.

De kostnadsanalyser som utfördes av de statliga pressutredningarna bekräftade att pressen är en synnerligen *löneintensiv* bransch. Materialet visade att löne- och lönebikostnader utgör omkring hälften av de totala kostnaderna för dagstidningsföretagen. TU:s egen branschstatistik för 1970 anger en stigande trend för andelen löner av de totala kostnaderna. En likartad kostnadsfördelning gäller i fråga om framställning av tidskrifter.

Tidnings- och tidskriftsföretagen måste självfallet räkna med samma ökningar av personalkostnaderna som företag inom andra branscher men eftersom tidningsbranschen är ovanligt löneintensiv, är det självklart att de ökande personalkostnaderna drabbar tidningsbranschen hårdare än flertalet andra branscher.

Även pressens *distributionsavgifter* uppvisar starka ökningar. Då exempelvis dagspressens kostnader för distribution enligt TU:s senaste branschstatistik varierar mellan 19 och 22 % av de totala kostnaderna är de årliga utgiftsökningarna på detta område ytterst oroande. Även efter införandet av de statliga rabatter, som syftar till ökad samdistribution, utgör distributionskostnaderna den näst största kostnadsposten. Som *ett* exempel kan nämnas att postverkets tidningsavgifter, som för 1971 ökat med i genomsnitt 11,5 %, för 1972 stiger med ytterligare 19,5 %. I det senare fallet drabbas vissa individuella tidningar av avgiftsökningar om upp till 23,4 %. Det bör tilläggas att sedan 1963 har postavgifterna för en 6-dagarstidning ökat med ca 400 %.

Även om *papperspriset* som kostnadselement för tidningarna varierar alltefter företagens typ och storlek så innebär självfallet den i förhållande till tidigare år större ökningen av papperspriset i år också en ökad belastning för tidningsföretagen.

Även på en rad andra områden registrerar tidningsföretagen kostnadsökningar. I samband med en nödvändig övergång till *nya produktionsformer* och tillämpning av *ny teknik* uppkommer självfallet betydande investerings- och avskrivningsbehov, vilka tungt belastar företagen.

Branschens bedömning vid årets början har visat sig riktig

TU riktade den 14 januari i år en enträgen vädjan till regeringen att *inte* fullfölja beslutet att förelägga riksdagen det i årets statsverksproposition aviserade förslaget om särskild skatt på annonser i tidningar och andra publikationer. Samtidigt underströk föreningen att den ställde sig positiv till en utbyggnad av det då utgående presstödet och åtgärder för vidgad samhällsinformation.

Som skäl för sin vädjan framhöll TU att den rådande exceptionellt svaga annonskonjunkturen och den snabba kostnadsökningen slog utomordentligt hårt på pressens konjunkturkänsliga ekonomi. Läget för de

s. k. andratidningarna hade därmed starkt försämrats. Även många väl konsoliderade företag — vanligen s. k. förstatidningar — hade noterat en klart ogynnsam utveckling. En annonsskatt kunde — även med ett ökat presstöd — få mycket allvarliga konsekvenser för andratidningarna. Det syntes vara uppenbart att skatten skulle leda till en ytterligare koncentration av annonseringen till förstatidningarna. Eftersom dagstidningarnas annonser i varierande grad är att betrakta som nyheter, skulle även härigenom andratidningarna få ökade svårigheter vid marknadsföringen av sina produkter till allmänheten.

Drygt 11 månader har förflutit sedan TU vädjade till regeringen. Föreningen måste tyvärr konstatera att den starka konjunkturnedgången i förening med införandet av annonsskatten medfört de negativa verkningar för tidningar och tidskrifter som föreningen varnade för i början av året.

Under hänvisning till det ovan anförda får TU således hemställa

att Kungl. Maj:t — i stället för att bibehålla och ev. skärpa speciella skattepålagor — vidtar snabba och effektiva åtgärder för att förbättra pressens ekonomiska läge samt ger TU tillfälle att deltaga i överläggningar angående utformningen av sådana åtgärder.

Stockholm den 21 december 1971

SVENSKA TIDNINGSUTGIVAREFÖRENINGEN

Ivar Hallvig

/Karl-Henrik Ekberg

TRYCKERIBOLAGET IVAR HÆGGSTRÖM AB. STOCKHOLM 1972